

3. ELEKTRONİK BELGE YÖNETİMİ

Öğretim Görevlisi
Meral GÜNEŞ ERGİN

E-dönüşüm

- E-dönüşüm, **bilgi ve iletişim teknolojilerini etkin kullanarak, mevcut kültürün, iş modelinin, iş süreçlerinin, ürün ve hizmetlerin; *çalışan, vatandaş, iş ortakları ve diğer tüm sosyal paydaşların yararına*, bir bütünlük içinde değiştirilmesi anlamına gelmektedir. (Arifoğlu, 2004)**

- Teknolojik ve sosyal gelişmeler geleneksel devlet örgütlenmesinin yetersizliğini ortaya çıkartmıştır.
- Devleti oluşturan insanların birey olarak varoluşlarının değişmesi, **insan hak ve özgürlüklerinin gelişmesi talebi**, yığınları yönetmeye alışmış devletin bireylere önem verme zorunluluğunun ortaya çıkması, demokrasi kavramının sadece çoğunluğun hakkı olması yerine bireylerin ve azınlıkların da hakkı olabileceği şekilde zenginleşmesi nedenlerinden ötürü devlet yeni bir yapılanmaya enstrümanları ile e-Devlet örgütlenmesinin olasılığı ortaya çıkabilmektedir

E-devlet

- **e-Devlet**, vatandaşlara **devlet** tarafından verilen hizmetlerin elektronik ortamda sunulması demektir. Bu sayede, **devlet** hizmetlerinin vatandaşa en kolay ve en etkin yoldan, kaliteli, hızlı, kesintisiz ve güvenli bir şekilde ulaştırılması hedeflenmektedir.

ELEKTRONİK BELGE

- Elektronik ortamda hazırlanarak kodlanan elektronik veriler şeklinde ifade etmek mümkündür.
- Elektronik belgeler, klavye, tarayıcı, kamera, video, müzik seti, e-posta, teleks ve faks aracılığıyla bilgisayar ortamına aktarılan her türlü metin ses, görüntü, ve grafik bilgilerinden oluşur.
- Elektronik belge elektronik ortamda hazırlanarak kodlanır ve internet üzerinden ilgili kişi veya kuruma gönderilir.
- Kodlamada kullanılan şifreleme, alınan verinin kodlarının çözülmesi ve verinin kağıt formunda çıktı olarak alınması teknik ve hukuki süreçlerle gerçekleşmektedir.

- Örgüt içi ve dışı iletişimin sağlıklı bir şekilde yönetilmesi belge yönetim sistemini gerekli kılar dedik.
- Bununla birlikte devletin vatandaşları ve ilgili kişilerle ilişkilerinin de bu kapsamda ele alınması gerekir.
- E-devlet uygulamaları ve e-imza kullanımı etkin ve sağlıklı iletişim, işlerin hızlı ve etkin yürütülmesinde artık zorunluluk olmuştur. Bilginin önem kazanması, şeffaf devlet ve demokratikleşme çabaları bu değişimin gereklerindedir.

ELEKTRONİK İMZA

- 5070 Sayılı E-İmza Kanununa göre başka bir elektronik veriye eklenen veya **elektronik veriyle mantıksal bağlantısı bulunan ve kimlik doğrulama amacıyla kullanılan** elektronik veri olarak tanımlanmaktadır. Sayısal imza da denilmektedir.
- Bu tanımdan yola çıkarak elektronik ortamda oluşturulan veri, güvenli, inkar edilemez ve değiştirilemez bir nitelikte, hukuki olarak tarafları sorumlu kılacak bir şekilde oluşturulur ve iletilir.

- Veri bütünlüğü sağlanır, gönderici ve alıcı kimlikleri doğrulanır. Böylece gerçekleştirilen işlemler inkar edilemez. Elektronik imza sayısallaştırılmış imzadır ve gönderinin kimliğini doğrulayacak teknik altyapı ile desteklenmektedir. Taklit edilmesi zor olan e-imza tarafları hukuki anlamda bağlar ve resmi bir değer ifade eder.

E-İmza kullanıcılarına Őu 3 temel özelliği sağlar:

- Veri Bütünlüğü
- Kimlik doğrulama ve onaylama
- İnkâr Edilemezlik

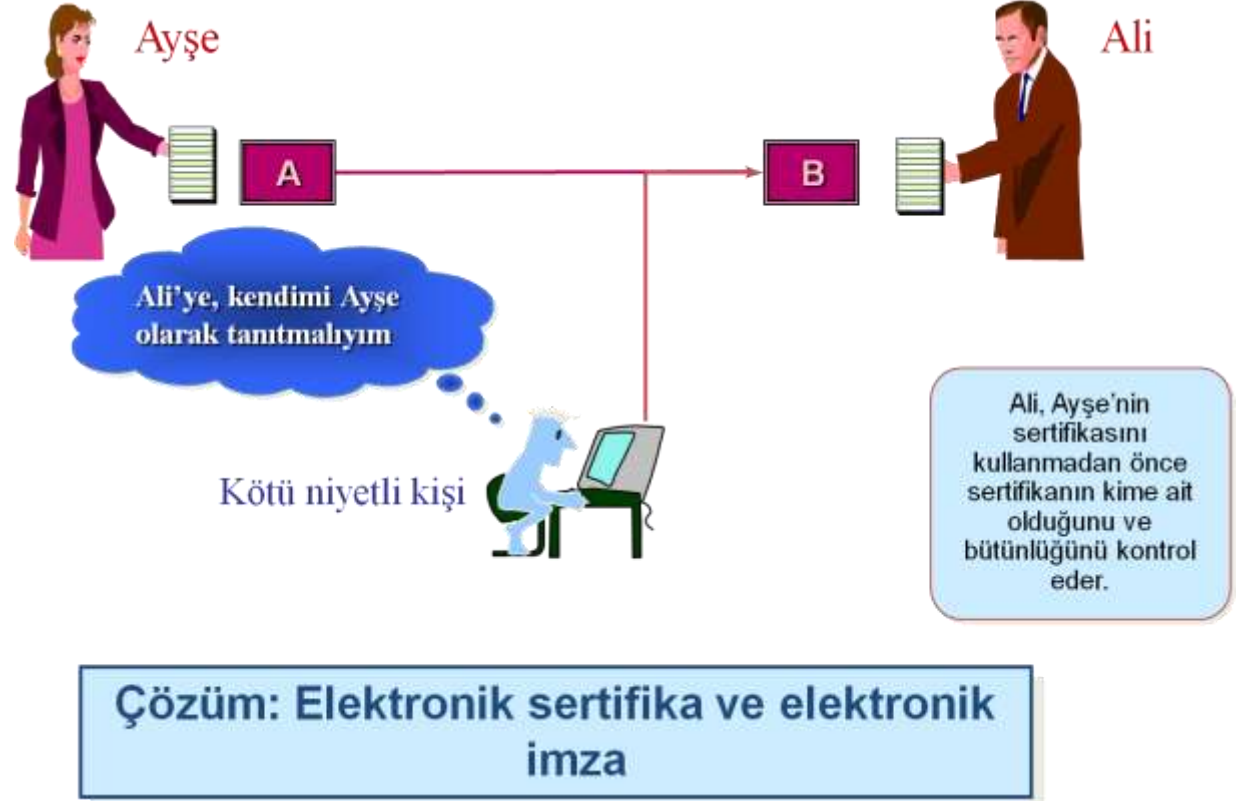
1. Veri Bütünlüğü

- E-imza verinin izinsiz ya da yanlışlıkla değiştirilmesini, silinmesini ve veriye ekleme yapılmasını önler.

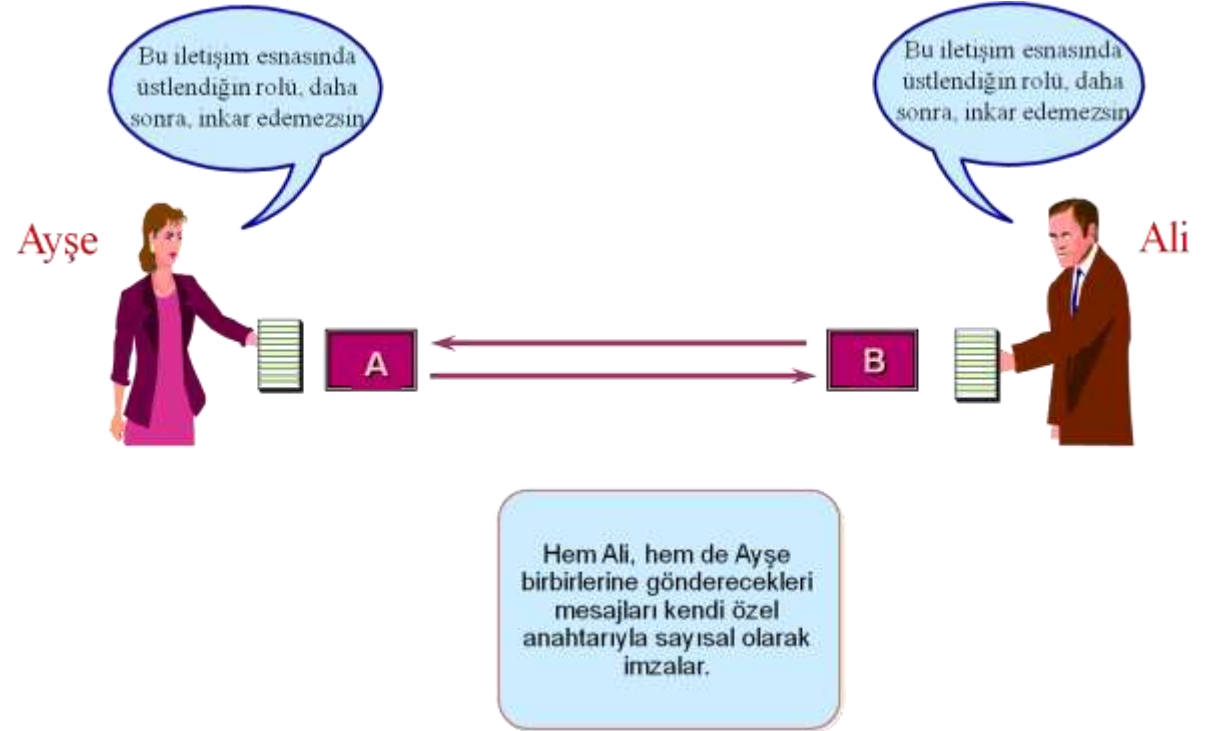
2. Kimlik Doğrulama ve Onaylama

- E-imza mesajın ve mesaj sahibinin iletiminin hukuki ve resmi anlamda geçerliliğini sağlar.

3. İnkâr Edilmezlik

- E-imza bireylerin elektronik ortamda gerçekleştirdikleri işlemleri inkâr etmelerini önler.

ELEKTRONİK SERTİFİKA

- Elektronik bir belgenin oluşturulabilmesi güvenli ve bütünlüğü muhafaza edilerek gönderilebilmesi hukuki ve resmi bir değer kazanması için Nitelikli Elektronik Sertifikaya (NES) ihtiyaç vardır.
- Elektronik Sertifika kimlik kartı gibidir. Kamu Sertifikasyon Merkezi ve bu merkezin akredite ettiği ESHS'dan NES alınabilir.

- **Elektronik Bilgi Güvenliği A.Ş. (E-Güven)**
- **TUBİTAK-UEKAE**(Ulusal Elektronik ve Kriptoloji Araştırma Enstitüsü) (Kamu Sertifikasyon Merkezi)
- **Türk Trust** Bilgi, İletişim ve Bilişim Güvenliği Hizmetleri A.Ş.
- **EBG** Bilişim Teknolojileri ve Hizmetleri A.Ş.(**E-Tugra**)
- Emniyet Genel Müdürlüğü Sertifikasyon Merkezi (**EGMSM**)
- E-İmza Bilgi Güvenliği Hizmetleri A.Ş. (**e-İmzaTR**)

- Elektronik sertifikada kullanıcı adı, kullanıcı özellikleri, kullanıcı açık anahtarı, geçerlilik tarihleri, kullanıcı e-posta adresi, sertifikanın alındığı kurumun adı, seri numarası ve açık imzası gibi bilgiler bulunabilir.
- Elektronik sertifikanın kullanılabilmesi için 4 bileşene ihtiyaç vardır:
 - Açık anahtar
 - Sertifika sahibinin kişisel bilgileri
 - Sertifikayı veren makam hakkında bilgi
 - Sertifikayı veren makamın imzası

TEKNİK ALTYAPI

- E-İmza uygulamaları için Açık Anahtar Altyapısı (AAA) oluşturulması gerekir. AAA elektronik ortamda bilgi alışverişinin güvenli bir şekilde yapılmasını sağlayan sistemdir.
- Bu sistem sertifikaların oluşturulması yönetimi saklanması, yayımlanması ve kaldırılması için gereken prosedürler ile kişiler, yazılımlar ve donanımlardan oluşmaktadır.
- Nitelikli e-sertifikada kullanıcıya iki adet anahtar üretilir.

- **Özel anahtar**, sadece kişinin kendisinde bulunur ve güvenli elektronik imza oluşturma aracı içinde saklanır ve bu araçtan dışarı çıkarılamaz.
- **Açık Anahtar** e-imzayı doğrulamak için kullanılır. Gizli olmayan herkese açık veridir.

HUKUKİ SONUÇLAR

- Güvenli elektronik imza elle atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğurur.
- Kanunların resmi şekle veya özel bir merasime tabi tuttuğu hukuki işlemleri ile teminat sözleşmeleri güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilmez.
- Yani emlak alım satımı, veraset ve intikal, evlenme gibi işlemler e-imza ile yapılamaz.

KULLANIM ALANLARI

- E-İmzanın; bankalar ve finans kurumları, şube ağına sahip sigorta şirketleri, kamu kurum ve kuruluşları, holdingler ve diğer büyük şirketler, üniversiteler, yüksek iletişim ve bilgi güvenliği gereksinimi olan organizasyonlar başta olmak üzere orta ve uzun vadede yaygın bir kullanımı alanı bulunmaktadır.

En Yaygın Kullanım Alanları

- UYAP (Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi)
- KEP (Kayıtlı Elektronik Posta)
- MERSİS (Merkezi Ticari Sicil İşlemleri Sistemi)
- MERNİS (Merkezi Nüfus ve Vatandaşlık İşlemleri Sistemi)
- E-ÇED (Çevresel Etki Değerlendirmesi)
- TİTUBB (Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Ulusal Bilgi Bankası)
- E-Reçete
- E-Tebliğat
- SGK
- E-haciz
- TAKBİS
- POLNET
- SEÇSİS vd.

- Ticari alanda ise bireysel-kurumsal bankacılık işlemleri ve finansal uygulamalar (internet bankacılığı, banka talimatları, online ödemeler vb) sigortacılık işlemleri gibi alanlarda e-imza kullanılmaktadır.

E-İMZA UYGULAMALARININ OLUMLU YÖNLERİ

- E-imzanın en önemli avantajı belgelerin çok daha hızlı oluşturulması ve mükerrer işlemlerin önlenmesidir.
- E-imza teknik altyapısı sayesinde belge ve bilgi güvenliği sağlar.
- E-imza belgelerin iletimi ve alınması sırasındaki zamanlı ilgili anlaşmazlıkları ortadan kaldırır. Çünkü otomatik tarih ve zaman pulu içermektedir.

- E-imza kullanımı ile giderlerde büyük ölçüde tasarruf sağlanır. (Kağıt, yazıcı, mürekkep, posta, dosyalama arşivleme vb)
- E-imza uygulamaları çalışanlar üzerinde de olumlu etkiler meydana getirir. Belge yönetim sürecindeki işler azaldığı için iş yükü hafifler.
- E-imza ile bilgi/belgenin vatandaşa kolay, ekonomik ve güvenli olarak ulaştırılması sağlanır.

E-İMZA UYGULAMALARININ OLUMSUZ YÖNLERİ

- Özellikle teknolojik gelişmelere uzak personelin e-imza ile değişen yeni durumu kabullenmemesi ve değişime karşı koyma davranışı oluşabilmektedir.
- E-imza uygulamaları ile ilgili eğitim ve teknik desteğin yetersizliği de sistemin uygulanmasında bazı sorunları ortaya çıkarabilir.
- E-imza uygulaması ile ilgili yaşanan teknik sorunlar bilgi ve belge paylaşımında kesintilere işlerin aksamasına sebep olabilir.

- Bu aksaklıklar vatandaşlar için bazı hak kayıplarına sebep olabilir.
- Bazı birimlerde hem e-imzalı belgelerin oluşturulması ve gönderimi, aynı zamanda ıslak imzalı belgelerin oluşturulması zorunluluğu bazı personelin iş yükünü arttırabilmektedir.
- Uygulama yazılımı ile ilgili karşılanacak sorunlar da bu uygulamada yaşanabilecek sorunlardandır.
- E-sertifika ile ilgili de zaman zaman sorunlar yaşanmaktadır.

E-İMZANIN UYGULAMA AŞAMALARI

1. NES Taleplerinin Oluşturulması ve Onaylanması
2. Kimliğin Doğrulanması
 1. İlk Kimlik Doğrulama (Kurumsal-Kişisel Kimlik)
 2. E-İmza Oluşturma ve Doğrulama
3. Anahtar Yenileme ve İptal İçin Doğrulama
4. Sertifika Değişikliği/Yenilenmesi
5. Sertifikanın İptali ve Sona Ermesi

